

UN GRUP D'ESPELEOLOGIA A FIGUEROLES ALS ANYS 70



José Cazador Bachero

INTRODUCCIÓ.

En aquest article es pretén mostrar i recordar les activitats esportives que van tindre un grup de joves de Figueroles, municipi de l'Alcalatén. Concretament, van visitar diverses coves i avencs d'àmbit comarcal, i van tindre un especial protagonisme a nivell provincial per haver fet la descoberta dels esquelets de la cova de l'Ocre i per rescatar un grup de xiquets de l'Alcora en la mateixa cavitat. Eren un grup independent, no estaven associats a cap federació ni ens excursionista, ni tampoc tenien cap intercanvi amb altres clubs espeleològics de la zona.

ELS INICIS.

Tot va començar amb un grup de 8 joves amics de Figueroles entre 15 i 25 anys que treballàvem en les 4 fàbriques de ceràmica locals. Els joves del poble, a partir dels 14 anys, ens ajuntàvem per fer activitats com ara el futbol, encara que com feia falta més gent i el camp no estava en condicions, ens decantàvem més pel futbol.

Corria l'any 1970 quan Ramón Falomir, un dels integrants amb més iniciativa del grup, el més inquiet i actiu, va moure la idea d'anar a visitar avencs; d'aquesta manera vam començar a entrar a les coves més conegudes dels voltants de Figueroles. A la primera que vam entrar va ser la cova del Castellar, que està

prop del poble.

També per aquell temps una persona més major que nosaltres i company de feina de Ramón, ens va dir que ell, quan era jove, va anar amb un grup del poble a la cova de l'Ocre, perquè ens van dir que allí feia anys van entrar dos hòmens amb dos cavalls, però els hòmens no en van eixir. Aquesta persona ens va informar d'on estava la cova de l'Ocre i quines coves hi havia pels voltants.

Com a jóvens que teníem moltes inquietuds, aquesta explicació ens va animar molt. Els integrants de l'equip també participàvem en altres activitats de caràcter social com ara l'esport, la música, el teatre, etc. Nosaltres érem: Ramón Falomir, Carlos Escribà, Vicent Allepuz, Joaquín Ribés, José Porcar, José Cazador i Domingo Ruiz.

El grupet d'espeleologia estava format per aquests 8 amics, que érem els qui eixíem sempre, encara que a vegades se'ns ajuntava algú altre; fins i tot a vegades venien amb nosaltres xiques, però solament a excursions d'un dia (figura 1).

Vam començar sobre l'any 1970 i l'activitat va durar uns 4 o 5 anys, de manera independent i amb pocs mitjans materials: cascos amb carbur, llanternes o focus, i alguna corda

grossa de pita o cànem que ens permeteren explorar algunes cavitats dels voltants de la població.

Les excursions que fèiem, les començàvem a les 7 del matí. A les primeres hores del dia m'encantava escoltar la ràdio, que sempre solia portar algú penjant i que se sentia més claret per aquells capolls de muntanya. Per aquells anys encara hi havia moviment pels masos de la zona, tot i que la gent ja començava a anar a viure a Lluçena.

LA COVA DE L'OCRE.

Amb aquest antecedent històric de la cova de l'Ocre, nosaltres vam trobar un interès especial a explorar les galeries de la cova. A la cova de l'Ocre vam entrar al voltant de 6 vegades, per tal de trobar els desapareguts que no van tornar a eixir, tal com ens ho havien contat. Al sisè dia vam trobar el que buscàvem.

Eixe dia, el 5 de setembre de 1971, anàvem 7 persones: Ximo, José, Domingo, Vicent, Ramón, Pepe i Carlos, els anteriorment mencionats. A la boca de la cova se'n van quedar 2, per si ens passava algun imprevist. Vam entrar a les 11 del matí, amb l'acord que eixiríem a les 4 de la vesprada, per anar a dinar. Ramón anava primer i Carlos anava tercer. Començarem

enfilats per la galeria natural, per un passadís per on entraven els burros per extraure el mineral d'òxid de ferro, que es gastava per fer les façanes de València i altres pobles propers.

Quan vam aplegar al final que coneixíem de la cavitat, ens vam preguntar: "*I ara què?, ací ha d'haver-hi més*". Ramón va furgar diversos forats, fins que va localitzar un forat que hi ha entrant a l'esquerra; s'hi va ajupir i, tot estirat a terra, va entrar pel forat. Per avançar va haver d'ajudar-se amb els colzes, perquè no hi cabia d'estret que era. Ramón va dir: "*si no isc m'estireu per les cames*", però al final, amb els colzes, els genolls i a culades va passar l'estretor i ens digué que darrere era més ample.

Així va entrar un altre i un altre fins que vam poder arribar els cinc que anàvem. Jo vaig passar l'últim. Darrere d'aquell "furgatxo" estava més ample i formava una saleta menuda. En aquest punt a mi em va fer una impressió, perquè xafaves, xafaves i estava tot cobert del fem de les rates penades, i ací vam dir: "*açò sí que és una cova verge!*", ja que no està trepitjat per ningú; i algú de tots, amb l'eufòria de xafar zona verge, va dir: "*hui els trobarem! hui trobarem els cadàvers!*". Així



Figura 1: Acampada en una de les excursions que fèiem.

anàvem, molt animats. Jo, com sempre, anava l'últim i portava una corda fineta per posar-la en llocs difícils on podíem perdre'ns. Els meus companys de seguida van dir: "*Pepe porta la corda, posa la corda!*", i jo a poquet a poquet anava escampant-la, i com sempre anàvem de bromes, algú va dir: "*a vore si algú des de fora ens l'estira*". I seguírem per la galeria fent uns girs. El qui anava davant il·luminant amb un focus va vore que hi havia com un clot, que devia tindre uns dos metres, però que es podia baixar fàcilment per les mateixes pedres, desgrimpant. I em van animar dient-me que baixara també, perquè jo anava desenrotllant la corda.

Després de baixar i fer la galeria, un altre canvi de direcció; hi vam trobar dos galeries que més avant vam comprendre que anaven a parar al mateix lloc. En l'arribar a aquest punt on està el canvi de direcció jo vaig dir als meus companys: "*ehh!! Que se m'ha acabat la corda, així que si aneu molt lluny no arribarà*". Llavors vam quedar que jo em quedaria amb la punta de la corda i ells em cridarien. Com que la corda s'acabava a mitja galeria i aquesta continuava recta uns metres més, jo em vaig avançar 5 o 6 metres més i els meus companys anaven per davant furgant gateres. Jo els escoltava des de darrere.

Al poc temps, Ramón va passar per un forat i va dir: "*ací hi ha alguna cosa negra, no sé què és*". Havien arribat a una replaceta que formava una estança. Just després, el qui anava segon es tirà a passar i després Carlos qui, enfocant amb la seua llum, es va quedar parat, i va alertar els companys que havien passat de llarg per la eufòria de seguir descobrint galeries: "*ELS CADÀVERS!*". I Carlos es va quedar mirant, localitzant el cap, les cames... un esquelet.

En sentir tant de crit i comentari em vaig avançar cap on estaven els cadàvers i en l'arribar-hi, amb molta preocupació, em vam preguntar on havia deixat la corda, ja que vaig notar que ells estaven molt nerviosos. Els vaig dir: "*tranquils que la tinc ahí detràs, ahí recte*". Em van contestar molt esglaiats: "*no la perdes!*". Allí, tots els cinc davant dels cadàvers, vam dir: "*i ara què?, anem a fer les coses bé, no toquem res, busquem de traure alguna prova, per mostrar-ho en eixir*". Entre els cadàvers vam topetar un llibret i una navalla, i amb la punta del matxet que dúiem nosaltres vam intentar obrir el llibret. Vam procurar no tocar molt els esquelets per tornar un altre dia i fotografiar-los, ja

que hi havia un company que tenia una càmera de fotografiar en blanc i negre, però eixe dia no la portava.

Decidírem eixir, sense tocar res, per tornar un altre dia; la conclusió era que per hui la feina, ja la teníem feta. Abans d'anar cap a fora agarràrem el llibret i la navalla, i en un paper que portàvem ho vam enrotllar molt a poquet a poquet, per a guardar-ho, en una motxilla o una bossa que portàvem.

A l'eixida jo anava enrotllant corda; quan arribàrem al clot, em digueren: "*si no fóra perquè tenim la corda ací ens quedem*". Perquè aquest punt no era evident, calia pujar cap amunt per un forat seguint la corda. Més avant, ja seguint les estretors, vam eixir. Ens anàvem preguntant que els diríem als de fora; vam decidir contar-los com si no haguérem fet res, per gastar-los una broma. En l'arribar a l'entrada, els dos companys que hi estaven ens preguntaren si havíem trobat els cadàvers. Amb un poc de picardia els vam contestar que sí, però de manera tan poc convençuda que ells no s'ho creien.

Més tard vam traure i destapar el pape-ret que cobria el que havíem agafat i els vam ensenyar la navalla i el llibret. Vam eixir de la cova abans de les 4 de la vesprada i vam dinar els entrepans que portàvem.

Després de dinar vam tornar al poble. Quan vam arribar, la mare de Carlos ens va fer una fotografia a tots el membres del grup (figura 2). Ja era de nit i ens vam dir: "*ara què? a casa i a llavar-se*", perquè anàvem tots bruts. Quan vaig arribar a casa, ma mare i mon pare, com sempre, em van dir: "*ja estàvem tots preocupats, cada vegada que vas a un lloc estem tot el dia patint. Ahí per eixes coves et faràs mal*". "*Va! Llava't*—perquè per aquells anys ja teníem quarto de bany— *i a sopar*". Ja devien ser quasi les nou.

Després de sopar, com que encara no era molt tard i jo entrava a treballar a les huit del dia següent, vaig tindre temps d'anar al bar, que era el lloc de trobada, a vore què contaven els companys. I tal com anava pujant cap amunt, al bar, es sentia gent xarrar i xarrar, i jo vaig pensar si havia passat algun accident; tal com anava pujant sentia més gent. En arribar a la carretera on estava el bar, tota plena de gent, vaig pensar que allí devia haver mig poble. Em vaig posar per allí al mig, per escoltar a vore què havia passat, si

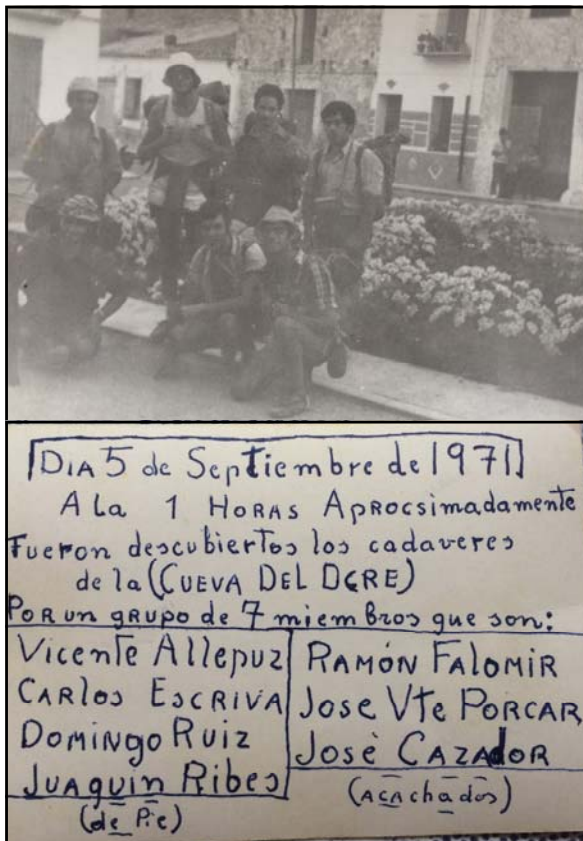


Figura 2: El grup que vam trobar els cadàvers en arribar al poble. Davall, apareixen les anotacions fetes per darrere de la fotografia.

havia sigut un accident; i algú en va preguntar: "tu també anaves?". I és que en cosa d'una hora o hora i mitja es va saber què havíem trobat a la cova de l'Ocre. A nosaltres ens preguntaven què havia passat, i tots a contar, cada u, la seua història. Després de vinga temps allí drets, contant-t'ho, que ja devien ser les 11.30 h o les 12, vam quedar d'anar a dormir.

Pensàrem que al dia següent, dilluns, baixàrem a Castelló, perquè Carlos volia escriure una crònica i parlar amb els del periòdic. Però al final dilluns no vam poder baixar a Castelló, perquè va haver un poc de conflicte, i a les huit del matí havíem d'estar treballant tots a la fàbrica. L'amic que tenia el llibret trobat junt als cadàvers, el va deixar a casa i li'l va ensenyar a sa mare, a qui li va dir: "si ve algú preguntant no dones res, perquè volem anar a Castelló a ensenyar-ho". Teníem planejat portar-ho a la Delegació de Cultura, activitats d'esports o l'OJE, per ensenyar-ho i explicar el succés.

Al dia següent, entre les huit i les nou del matí, va acudir la Guardia Civil a casa del company que tenia el llibret; va parlar amb sa mare i la van amenaçar perquè els el donara. La ma-

re va contestar dient: "a mi m'ha dit el xic que parreu amb ell, perquè jo no he de donar res, perquè és ell el que m'ha dit que no toquem res". Però la Guardia Civil insistia i al final es va quedar amb el llibret. Tot això mentre el xic estava treballant a la fàbrica. I allí, a les 11 h, van vindre a la fàbrica un treballador, la Guardia Civil i l'alcalde, que ja venien de visitar les altres fàbriques, i em digueren si jo podia anar a traure els ossos dels cadàvers. Jo vaig contestar que sí que hi podia anar, però primer haurien de parlar amb l'amo de la fàbrica perquè em deixara. Al cap de mitja hora van vindre una altra vegada i em van dir que no calia que anara, que ja els acompanyaven altres dos amics del grup (figura 3). I jo a seguir treballant.

Al final ells van anar amb Carlos, que sí que anava preparat amb la càmera de fotos, acompanyats per un home que vivia per allí en un mas i dos guàrdies civils. En traure els cadàvers en dilluns, allò es va embolicar d'una manera que dimarts per poc ni baixem a Castelló.

Dimarts vam baixar a Castelló, al periòdic *Mediterráneo*, perquè publicaren una crònica que havia preparat Carlos. En l'arribar-hi i contar-ho, ens van dir que no ho podien publicar, perquè ja tenien una altra crònica del que havia passat. Nosaltres, estranys, vam preguntar: "Com que una altra? Si nosaltres som els protagonistes, els que ho hem descobert".

La crònica, ja la tenien escrita i preparada per a publicar eixa mateixa nit; l'havia es-



Figura 3: A l'eixida de la cova, dilluns 6 de setembre, on portaven els ossos en els sacs de plàstic.

crita un periodista a qui no li podien dir que no, perquè era un dels principals del *Mediterráneo*: l'alcalde de Lluçena, Don Gonzalo Puerto. Al nostre parèixer aquesta crònica estava desfigurada, ja que no van contar amb detall el que vam fer el dia de la troballa dels cadàvers, sinó més bé el que feren el dilluns.

Per acabar amb aquest descobriment, van dir que van portar els ossos al cementeri de Lluçena i es van emportar el paperet o llibret, i així es va quedar la cosa. Encara ara no en sabem res i ja fa casi 50 anys. Els ossos i els materials trobats, els haguérem hagut de portar a un lloc segur i descobrir qui eren, d'on venien i més coses, però no va poder ser.

Passats els anys, quan en feia 25 de la troballa, em van entrevistar en un programa de Radio Popular, on vaig contar els fets i vaig contestar les preguntes que em feren. Va eixir en el programa de la una i mitja, on emetien notícies dels pobles. Va ser una notícia tan impactant que va marcar molt el poble i la comarca, i 25 anys després seguia viva entre la gent.

Mireu si la noticia es va estendre, que unes setmanes més tard, el dia 25 de setembre, després de trobar els cadàvers, van vindre al poble gent del Centre Excursionista de Castelló, perquè els guiàrem i acompanyàrem a la cova de l'Ocre. Com que una xica del Centre Excursionista era del poble, els va animar que hi anaren. Nosaltres, de Figueroles, n'érem 5, mentre que ells n'eren 23.

Però d'aquesta cova encara hi ha una segona part que recordem bé; va ocórrer el dia 15 d'agost de l'any 1973. Com que tots volien anar a la cova de l'Ocre pels fets ocorreguts, un grupet de 7 o 8 xics de l'Alcora, que devien tindre uns 13 o 14 anys, hi van anar acompanyats per un monitor, que en devia tindre 17 o 18; entraren a la cova i s'hi van perdre.

Devien ser les 9 de la nit del dia 15 quan nosaltres estàvem al restaurant del poble; en eixe moment acudiren l'alcalde i el secretari, per demanar-nos si podíem anar a la cova de l'Ocre, que s'havien perdut uns xiquets i no eixien. En 15 minuts ens vam preparar, ens

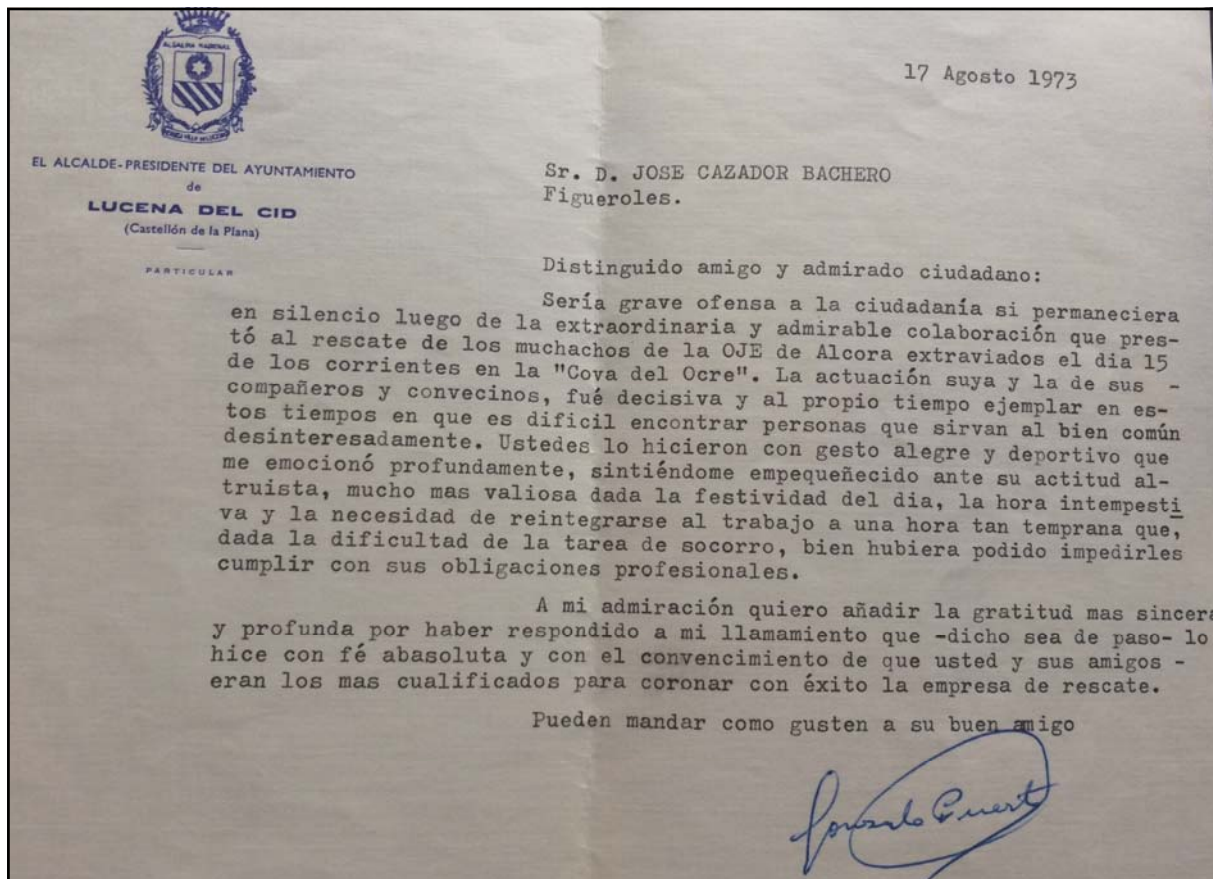


Figura 4: Carta d'agraïment de l'alcalde de Lluçena pel rescat fet als xiquets de l'Alcora.

canviàrem de roba i la Guàrdia Civil ens portà a Lluçena, on ens esperaven amb uns entrepans que ens havien preparat per a sopar. Al costat dels guàrdies hi havia dos xiquets plorant, els qui s'havien quedat a l'entrada de la cova, els quals, en veure que no eixia tot el grup, van anar a un mas proper a avisar, i aquests segurament els portaren fins a Lluçena a demanar ajuda.

Nosaltres prompte animàrem els xiquets perquè no es preocuparen, que en trauríem els seus companys. Ja després de les 9, que era un poc fosc, vam eixir de Lluçena amb els Land Rover de la Guàrdia Civil, que ens van deixar a mitja hora a peu de la cova. Quan vam arribar a la boca, fora hi havia unes 20 persones de l'Alcora, els pares dels xiquets i fins i tot l'alcalde, alguns d'ells plorant; nosaltres els vam assegurar que en trauríem els xiquets.

Una cosa que els vam demanar és que ens deixaren a soles, que no volíem que entraren tots a pels xiquets. També hi havia gent per dins buscant-los, però a mida que anàvem entrant, també els demanàvem que eixiren. Tot això amb el suport de la Guàrdia Civil, que sabia que nosaltres ens coneixíem bé la cova; fins i tot entraren amb nosaltres perquè si no ens feien cas, ells donarien ordre que tots n'eixiren fora.

El nostre grupet, sense pensar massa, vam anar directe on estaven els cadàvers, perquè si els xiquets van trobar el forat estret de la galeria, haurien anat a parar allí. Nosaltres aquell dia no portàvem corda, però després d'entrar tantes vegades, ja ens sabíem el camí. Dels cinc que anàvem, un es va quedar on s'acabava la zona ampla i començaven les gates. En arribar a la saleta dels cadàvers, allí mateix vam trobar tots els xiquets gitadets en terra, adormits, i de seguida, d'un crit, els vam despertar.

El monitor que anava amb ells va saber tranquil·litzar-los bé i va fer que s'adormiren, perquè no perderen els nervis i pensant que el dos nens que estaven fora avisarien. Mentrestant, els xiquets començaren a menejar i remoure la terra, deixant un gran clot en la saleta que encara es pot veure ara, segurament per buscar alguna cosa dels cadàvers que encara quedaria o alguna altra cosa. La reacció dels xiquets en voren's va ser d'alegria, tots contents. A poc a poc van anar eixint.

En arribar a l'exterior, si quan hi vam en-

trar hi havia 20 persones, quan en vam eixir n'hi devia haver uns 50, i tots amb llàgrimes; un espectacle allí enmig de la muntanya a les dues de la matinada! Els pares i l'alcalde, primer amb abraçades i besos al xiquets, després parlaren amb nosaltres uns 30 minuts, fins que ells se n'anaren a l'Alcora pel camí d'Araia i nosaltres per Lluçena. A la setmana següent, els xiquets van vindre a Figueroles, a felicitar-nos pel rescat que els havíem fet i on ens van lliurar una carta d'agraïment. L'alcalde de Lluçena també ens escrigué una altra carta (figura 4).

ALTRES COVES

Després d'aquest començament en el món de les coves, atrets per la cova de l'Ocre i totes les sorpreses que ens donaren, el grupet vam seguir visitant cavitats dels voltants. Solíem eixir tots el diumenges, eixíem tot el dia sencer per la muntanya i algunes vegades ens quedàvem a dormir a la muntanya, en qualsevol era o pallissa que els masovers ens deixaven. Algunes vegades la pallissa del mas ens va lliurar d'alguna tronada. Per trobar les coves de la zona ho teníem fàcil, ja que entre els set del grup teníem involucrats tot el poble: com que sabien que anàvem a coves, la gent ens deia les coves on anar que estaven al seu terreny i ens ajudaven. En aquestes exploracions, ens dedicàvem a mirar la cova a fons i a furgar tots el racons, però no ens anotàvem aspectes de la seua situació, ni el plànol de la cavitat ni altres dades.

També visitàrem les coves que estan més prop del poble, com ara la cova del Castellar o l'avenc del Cabeço, que es va visitar fent el recorregut entrant per dalt, passant pel "garganxo" i observant les belles formacions fins al cingle on està la boca inferior, on vam traure el cap a mirar. Aquesta cova era coneguda pels caçadors, ja que sabien que els animals travessaven, passant entre les dues boques.

Després vam visitar la cova de la Calçadeta, que hi ha pujant cap al mas de la Parra, on estan els ponts del camí i les revoltes, davall de la Crebà. Per dins era una cova molt curiosa.

En aquesta cova l'aire eixia calent per la boca. Una altra activitat va ser l'avenc de la Torreta, al costat del mas de la Torreta, on exploràrem les galeries de la zona d'entrada i al començament trobàrem animals morts que havien tirat. Després vam avisar els dels ma-



Figura 5: Estalactites d'una cova.

sos que no tiraren animals, que era una cova que podia entrar gent a vore-la, i ens van fer cas. En aquells anys crec que encara no estava fet el betlem d'argila que hi ha al fons de la cavitat. En una d'aquestes visites ens van acompanyar uns d'un grup d'espeleologia d'Onda, que anaven més organitzats i eixien més per tota la província, però no vam tindre més contacte amb ells.

En una altra excursió es van visitar tres coves que estan anant de Figueroles cap a les Useres: la cova Llonga, la cova de les Fleixes i la cova Fosca. Prop de Lluçena també vam estar en dues coves, que van utilitzar la gent dels masos per amagar-se durant la guerra. Una d'aquestes tenia unes estalactites molt boniques.

Una altra aventura va ser l'any 1974, quan ens van dir que a Cedraman hi havia una cova que no hi havia entrat ningú, o no tenien clar si havien entrat o només hi havien mirat, però la cosa pareixia difícil de baixar. Com que estava més lluny vam anar amb un cotxe 4L que tenia un dels que venia amb nosaltres. En arribar a Cedraman, vam esmorzar allí i gent del poble ens va dir on estava la cova (la cueva de la Marecilla).

Com que un dels companys coneixia uns de l'Alcora, ens van deixar unes cordes, i a més

teníem dues escales metàl·liques. Una vegada a l'entrada, tots molt valents, hi vam entrar. Ja dins vam empalmar les dues escales juntes i les vam assegurar amb 7 o 8 mosquetons, i amb claus o pitons clavats en les escletxes de la paret de la cova. Quan vam amollar les escales vam vore que no arribaven a baix, encara que pareixia que tocava algun lloc o la paret, cosa que ens va animar. Jo m'encarregava d'assegurar al qui baixava. Quan ja estava tot preparat, jo, passant-me la corda per darrere, anava donant corda a mesura que l'altre company descendia.

Primer hi van baixar dos que van arribar al fons. En pujar, mentre jo anava fent força, un d'ells va fer un crit fort, i jo el vaig assegurar més fort, sense saber exactament què passava. Al cap d'un minut em va tornar a dir que estirara i una vegada a dalt de la vertical, em va felicitar per la meua serenitat. A ell, a mitja pujada per l'escaleta se li van eixir les cames fora, i estava sols amb els braços. En empalmar les escaletes, li va costar més passar d'un escaló a l'altre i ho va passar malament. Els qui van pujar després, ja es van previndre que hi havia un escaló diferent, i que per pujar sense problemes només calia posar la cama més alta. En total hi van baixar tres: Vicent, Ximo i Ramón. Aquesta ha estat l'única vegada que els del grup hem utilitzat arnès i escaleta.

Més avant també vam anar a la cova de les Meravelles, que està prop del pantà de Maria Cristina, al terme municipal de Castelló de la Plana, però no poguérem continuar molt perquè hi havia aigua.

Sobre l'any 1975, amb el canvi de la situació personal dels integrants, com ara Ramón que se'n va anar fora, altres que van canviar d'afició i alguns que van deixar el poble per estudiar o per treballar en altres llocs, es va desintegrar el grup i es va perdre aquesta activitat de les coves.

Molts anys després, uns joves de la població de Figueroles van reprendre l'activitat de les coves i van crear un club d'espeleologia que encara continua en l'actualitat: el Grup d'Espeleologia La Carrerassa. Aquest grup, com en els anys 70, es va iniciar a l'activitat espeleològica en les coves dels voltants de Figueroles i Lluçena, que representen un magnífic entorn per visitar coves i avencs.